

KOCSIS Imre

Simeon és Jézus találkozása a Lukács-evangélium alapján

TARTALOM: 1. Bevezetés; 2. A találkozás-elbeszélés helye és szerepe a Lukács-evangélium gyermekségtörténetében; 3. A találkozás-elbeszélés fő motívumai; 3.1. Mária tisztulása és Jézus bemutatása; 3.2. Simeon: igaz és istenfélő ember; 3.3. Simeon éneke; 3.4. Simeon jövődöleése; 4. A találkozás-elbeszélés a Lukács-evangélium egészének fényében.

IMRE KOCSIS: The Encounter of Simeon and Jesus Based on the Gospel of Luke
The account of the encounter of Simeon and Jesus (2:22-35) is part of the infancy narrative of the Gospel of Luke. This infancy narrative is characterised by parallel structuring. It is centred around Jesus' birth and the events associated with it. However, parallel to this strand, Luke relates the birth of John the Baptist as well. The passage under analysis mirrors the second part of the account on the birth and circumcision of John the Baptist (1:57-80), with a formulation of his role in the History of Salvation, mainly as expressed in the Canticle of Zechariah (Benedictus). Conversely, the narrative of the encounter in the focus of this paper reveals Jesus' role in the History of Salvation, this time giving special prominence to the Song of Simeon (Nunc dimittis). The meeting of Simeon and Jesus takes place at the time when the 40-day old Jesus is presented in the Temple. The occasion for the ascent to the Temple of Jerusalem was provided by two regulations of Old Testament law (the purification of women after childbirth and the redemption of the first-born son). However, the narrative shifts the focus from these regulations to the presentation of Jesus and His surrender to God. Regarding the encounter of Simeon and Jesus, Simeon's song and prophecy are highlighted. In his song, Simeon gives thanks for the fulfilment of the promises and, at the same time, greets Jesus as the Saviour of all nations. In his prophecy, he anticipates the division that will be induced by Jesus' activity among the Israelites. Additionally, the chief themes of the passage -- Jesus' ministry in the Temple, the fulfilment of the prophecies and the universality of Salvation -- are of outstanding importance throughout the Gospel of Luke.

1. Bevezetés

Szent Lukács evangéliumának gyermekségtörténete (1,5–2,52) méltán vált közkedveltté a keresztyények körében. Az evangélista nemcsak elbeszél néhány eseményt, amely Jézus születésével és gyermekkorával kapcsolatos,

hanem egyúttal Jézus kilétét is feltárja az olvasók előtt. Már a gyermekségtörténet révén világossá válik, hogy Jézus nem pusztán kiemelkedő történeti személyiség, hanem ő a Messiás (2,11.26), az Üdvözítő (2,11), az Úr (1,43; 2,11) és az Isten Fia (1,32.36). Az evangélista Jézus mellett az Istenszülő Szűz Máriára is ráirányítja a figyelmet, amikor hangsúlyozza Mária készségét és engedelmességét (1,38), alázatát (1,46–55) és a gyermek Jézus iránt tanúsított anyai szeretetét (2,7.19.34.48). A lukácsi gyermekségtörténet sajátosságának mondható még a találkozások hangsúlyozása is, hiszen a történetek többségében találkozásról van szó: az első két jelenetben Isten anyaga találkozik először a papi szolgálatot teljesítő Zakariással (1,5–25), majd a Názáretben élő Máriával (1,26–38). Ezt követően Mária meglátogatja Erzsébetet, s újabb megható találkozásra kerül sor (1,39–56). A Jézus születéséről szóló elbeszélés végén a pásztorok találkoznak a gyermek Jézussal, valamint Máriával és Józseffel (1,15–20). A 40 napos Jézus templomban történő bemutatása során az idős Simeonnak és Anna prófétaasszonynak (2,22–35.36–38), a tizenkét éves templomi tartózkodása során pedig a jeruzsálemi írástudóknak (2,46–47) van alkalmuk találkozni a Messiással.

Értekezésemben, a február 2-án tartott *Hypapante* (Találkozás) ünnepre való tekintettel,¹ a Simeon és Jézus találkozásáról szóló elbeszélést vizsgálom az exegézis szempontjai szerint.

2. A találkozás-elbeszélés helye és szerepe a Lukács-evangélium gyermekségtörténetében

A Lukács-evangélium gyermekségtörténetére, amely a könyv egészében a nyitány (prelúdium) szerepét tölti be, a párhuzamos szerkesztés a jellemző.² A

-
- 1 A latin hagyományban az ünnep hivatalos neve: *Urunk bemutatása*. A magyar nyelvterületen a *Gyertyaszentelő Boldogasszony* megnevezés is ismert.
 - 2 Erről bővebb áttekintést nyújt RENÉ LAURENTIN, *Structure et Théologie de Luc I-II*, Paris 1957, 23–33; RAYMOND E. BROWN, *The Birth of the Messiah*, Garden City – New York 1977, 248–253; LIPTAY GYÖRGY – RÓZSA HUBA, *Krisztus Jézus született. Gyermekségevangélium Lukács és Máté szerint*, Budapest 1978, 27–31; JOSEPH A. FITZMYER, *The Gospel According to Luke I* (AB 28), New York 1981, 313–315; HEINZ SCHÜRMAN, *Das Lukasevangelium I* (HThK NT III/1), Freiburg – Basel – Wien 1984, 24–25; JOHN NOLLAND, *Luke I* (WBC 35A), Nashville 1989, 20–21; WILFRIED ECKEY, *Das Lukasevangelium I*, Neukirchen-Vluyn 2004, 65–67. A részleteket illetően persze vannak eltérések az egyes szerzők javaslataiban. Mi René Laurentin nézetét követjük. Ugyanakkor azt is el kell ismerni, hogy a párhuzamos szerkesztés jelenlétét nem mindegyik szentírástudós fogadja el. Vö. például MICHAEL WOLTER, *Das Lukasevangelium* (HNT 5), Tübingen 2008, 71. Sajátos strukturát javasol FRANCOIS BOVON, *Das Evangelium nach Lukas I* (EKK III/1), Zürich – Neukirchen-Vluyn 1989, 46–47.

középpontban Jézus születése és az azzal kapcsolatos események állnak. Lukács azonban ezekkel párhuzamosan Keresztelő János születését is elbeszéli. A párhuzamos szerkesztést az alábbi módon szemléltethetjük:

I. 1,5–25	II. 1,26–38
Keresztelő János születésének meghirdetése	Jézus születésének meghirdetése
	III. 1,39–56
	Mária látogatása Erzsébetnél
IV. 1,57–80	V. 2,1–20
Keresztelő János születése	Jézus születése
körülmetélése	VI. 2,21–40
és bemutatása	Jézus körülmetélése és bemutatása
	VII. 2,41–52
	A tizenkét éves Jézus a templomban

A párhuzammal Lukács egyfelől kifejezésre juttatta, hogy mind a két gyermek, János és Jézus különleges üdvtörténeti szerepet kapott, másfelől azt is egyértelművé tette, hogy Jézus személye és küldetése felülmúlja Jánosét. Bár mindkettőjük születését Isten különleges közreműködése tette lehetővé, a nagyobb csoda Jézus fogantatásához kapcsolódik, hiszen ő teljes egészében Isten teremte erejének köszönheti földi létét. János az Úr előtt jár, hogy előkészítse útját (1,16–17), Jézus viszont kétszer is az Úr (*küriosz*) címet viseli (1,43; 2,11). Jézus személyének magasabbrendűségét jelzi az a tény is, hogy mind a születések meghirdetésénél, mind pedig a születések elbeszélésénél a párhuzamos jeleneteket egy-egy kiegészítő szakasz követi, amelyekben Jézus áll a figyelem középpontjában.

A bennünket közelebről érintő elbeszélésegyeség (2,21–40) azzal az elbeszéléssel áll párhuzamban, amely Keresztelő János körülmeteléséről számol be (1,59–80). A párhuzam főleg a következő mozzanatokban mutatkozik meg: a körülmetelés a névadással összekapcsolva (1,59; 2,21),³ a két gyermek

3 A 21. verset több exegéta a születés-elbeszélés lezárásának tekinti, s így az 1–20. versekhez kapcsolja. Vö. BROWN, *Birth*, 431; SCHÜRMAN, *Lukasevangelium*, 119; BOVON, *Lukas*, 121; NOLLAND, *Luke*, 110; WOLTER, *Lukasevangelium*, 133. Mi viszont azt a véleményt fogadjuk el, amely szerint a körülmetelésről szóló megjegyzés a templomi bemutatás elbeszéléséhez kapcsolódik már. Így véli többek között LAURENTIN, *Structure*, 33; LIPTAY – RÓZSA, *Krisztus*

üdvörténeti szerepének hangsúlyozása énekek formájában (Zakariás éneke: 1,68–79; Simeon éneke: 2,29–32); rövid megjegyzés János és Jézus gyermekkoráról (1,80; 2,40). Mindazonáltal azt sem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy a Jézussal kapcsolatos elbeszélés jóval hosszabb, s olyan mozzanatot is tartalmaz, amely a Keresztelőről szóló szakaszban egyáltalán nem jelenik meg. Ez pedig éppen a templomban való bemutatás és az elkötelezett izraelitákkal, Simeonnal és Annával való találkozás. Ugyanakkor szembeűnő, hogy a Jézus küldetését meghirdető himnusz (*Nunc dimittis*) jóval rövidebb, mint a János szerepét kidomborító ének (*Benedictus*). Ám nem szabad elfeledni, hogy a *Benedictusnak* csak a második fele (1,76–79) vonatkozik Jánosra; a himnusz első felében (1,68–75) Zakariás a Messiás eljöveteleért ad hálát Istennek. Tehát már Zakariás éneke is Jézusra összpontosít, hiszen az első fele a Messiás eljövetelet hirdeti, a második fele pedig azt tudatosítja, hogy János ennek a Messiásnak az útkészítője. A két himnuszt illetően azt is érdemes megjegyezni, hogy míg a *Benedictus* meglehetősen nacionalista színezetű, hiszen a Messiást Izrael szabadítójaként mutatja be, addig a *Nunc dimittis* egyetemes távlatú: Simeon minden nép Üdvözítőjeként köszönti Jézust.

A 2,21–40 tartalma zsidó-keresztény körökből származik. Erre utal az a tény, hogy fontos szerepet kap benne a templomi kultusz és a törvény megtartása. A szöveg végső formáját minden bizonnyal maga Lukács alakította ki, különös hangsúlyt helyezve Jézus Istennek történő felajánlására, az Ószövetség Jézusban való beteljesedésére és az üdvösség egyetemességére.⁴

Jézus született, 193; FITZMYER, *Luke*, 419; ECKEY, *Lukasevangelium*, 157. Ez az álláspont egyfelől a Keresztelő Jánossal kapcsolatos párhuzamra alapozható, másfelől arra a tényre, hogy a 21. versben – éppúgy, mint a 22–24. versekben – az ószövetségi törvény egyik előírásának teljesítéséről van szó.

4 A szakasz keletkezéséről XVI. Benedek pápa a következőket írja a Názáreti Jézusról szóló könyve harmadik kötetében: „A gyermekégtörténet egészében, s így ebben a szövegegységben is könnyen felismerhető az a zsidókeresztény alap, amely Jézus családjának a hagyományából származik. Ugyanakkor az is látható, hogy egy görögül gondolkodó és író szerkesztő átdolgozta, akit valószínűleg legokosabb magával Lukács evangélistával azonosítanunk. Ebben a szerkesztésben egyfelől megmutatkozik, hogy szerzőjének nem voltak pontos ismeretei az ószövetségi törvénykezésről, s másfelől az is, hogy érdeklődése nem a részleteknek szólt, hanem sokkal inkább a teológiai középponttal foglalkozott, amelyet olvasói számára is érthetővé akart tenni.” JOSEPH RATZINGER/XVI. BENEDEK, *A Názáreti Jézus. Harmadik rész: A gyermekégtörténet*, Budapest 2013, 78–79. Vö. még SCHÜRMAN, *Lukasevangelium*, 131; BOVON, *Lukas*, 138.

3. A találkozás-elbeszélés fő motívumai

Az előzőekből látható, hogy a 2,21–40 alkot szervezettebb egységet, amelynek a „Jézus bemutatása a jeruzsálemi templomban” címet adhatjuk. Mivel az értekezésben Jézus és Simeon találkozására irányul a figyelem, ezért a 21. vers és a 36–40. versek magyarázatától eltekintünk, s csupán 22–35. versekkel foglalkozunk. Álljon itt mindenekelőtt a szöveg magyar fordításban:⁵

²²Amikor eltelt tisztulásuk ideje, amely Mózes törvényében meg van szabva, felvitték őt Jeruzsálembe, hogy bemutassák az Úrnak, ²³ahogy az Úr törvényében elő van írva: „Minden elsőszülött fiút az Úrnak kell szentelni.” ²⁴Az áldozatot is be akarták mutatni, ahogy az Úr törvénye előírja: „Egy pár gerlicét vagy két galambfiókát.” ²⁵Élt Jeruzsálemben egy Simeon nevű igaz és istenfélő ember. Várta Izrael vigaszát és a Szentlélek töltötte el. ²⁶Kinyilatkoztatást kapott a Szentlélektől, hogy addig nem hal meg, amíg meg nem látja az Úr Fölkentjét.²⁷A Lélek indítására a templomba ment. Amikor a szülők a gyermek Jézust bevitték, hogy a törvény előírásának eleget tegyenek, ²⁸karjába vette, és áldotta az Istent ezekkel a szavakkal:

²⁹„Most bocsásd el, Uram, szolgálodat, szavad szerint békében,

³⁰mert látták semeim üdvösségedet,

³¹melyet minden nép színe előtt készítettél,

³²világossággul a pogányok megvilágosítására,
és dicsőségül népednek, Izraelnek.”

³³Apja és anyja csodálkoztak azon, amit fiukról mondott. ³⁴Simeon megáldotta őket, és így szólt anyjához, Máriához: „Íme, ő sokak elesésére és felelőtlenségére lesz Izraelben, jel lesz, amelynek ellene mondanak – ³⁵a te lelkedet is tör járja át –, hogy nyilvánvaló legyen sok szív gondolata.”

3.1. Mária tisztulása és Jézus bemutatása

A Jeruzsálembe való utazásra a mózesi törvény két előírása adott alkalmat. Az egyik a Leviták könyvében található (Lev 12,2–8), és a szülő asszony tisztulására vonatkozik. E szerint az előírás szerint a fiúgyermek születése után az anya hét napig tisztátalannak számított, s további 33 napon keresztül az ún. „kultuszképtelenek” sorába tartozott. Ez konkrétan annyit jelent, hogy a házában kellett tartózkodnia, szent dolgokat nem érinthetett,

⁵ A fordítást, kisebb módosítással, a Lukács-evangéliumhoz írt kommentáromból veszem: KOCIS IMRE, *Lukács evangéliuma* (Szent István Bibliakommentárok 2.), Budapest 2007²), 54–55. Ezt a kommentárt veszem alapul a szakasz magyarázata során is, persze újabb szempontokkal kiegészítve.

s természetesen istentiszteleti cselekményen sem vehetett részt. A tisztulási idő letelte után áldozatot kellett bemutatnia. A szolgálatot teljesítő papnak kellett átadnia egy egyéves bárányt égőáldozatul, valamint egy galambot vagy gerlét bűnért való áldozatul.⁶ A törvény a szegények számára lehetővé tette, hogy a bárányt szintén galambbal vagy gerlével helyettesítsék (Lev 12,8). Ebben az esetben két galambot vagy két gerlét kellett vinniük, egyet égőáldozatul, egyet pedig bűnért való áldozatul. Mária is ez utóbbi formában mutatta be az áldozatát. Feltűnő a „tisztulásuk ideje” (22. v.) kifejezés, hiszen az ószövetségi törvény szerint csak az anya számított tisztátalannak, és csak neki kellett az előírt áldozatot bemutatni. A többes számmal Lukács valószínűleg arra utal, hogy József elkísérte feleségét Jeruzsálembe, és a törvény teljesítésében sorsközösséget vállalt vele.⁷

A tisztulási áldozattal Lukács szorosán összekapcsolja az elsőszülött kiváltását, amelyet szintén az ószövetségi törvény írt elő: „Ami Izraelben anyja méhét megnyitja – akár ember, akár állat –, az mind az enyém” (Kiv 13,2). Az előírás konkrétan azt jelentette, hogy az állatok első kölykét, a számar kivételével, fel kellett áldozni Istennek. Az ember elsőszülöttje Isten papi szolgálatára lett volna rendelve, de ezt a szolgálatot a leviták vették át (Szám 8,16–19; 18,15–16). Az elsőszülötteket viszont minden esetben ki kellett váltani (Kiv 13,13). A megváltási díj 5 sékelt tett ki (Szám 3,47; 18,16), amelyet nemcsak Jeruzsálemben, hanem vidéken is be lehetett fizetni egy papnak.

Érdekes módon Lukács nem kiváltásról beszél, hanem bemutatásról. Számára a hangsúly nem azon van, hogy Jézus mentesült a szolgálattól. Éppen ellenkezőleg: Jézus különleges módon Istennek szentelt személy, s ezért természetes, hogy a templomban bemutassák és átadják Istennek. Úgy tűnik, hogy az elbeszélés végső megfogalmazására Sámuel története gyakorolt hatást. Sámuel, születése után nem sokkal, édesanyja elvitte a silői szentélybe és átadta Isten szolgálatára: „Átengedem az Úrnak, egész

6 Nyilvánvaló, hogy a szülőanya esetében semmiképpen sem beszélhetünk erkölcsi értelemben vett bűnösségről. Ám a szülés során bekövetkező vérvesztés miatt „hiány” áll be, s ennek – a vér sajátos értelmezése miatt – vallásos jelentőséget tulajdonítottak. Vö. THOMAS HIEKE, *Leviticus I* (HThK AT), Freiburg – Basel – Wien 2014, 440–465. Máriának persze nem volt szüksége tisztulásra, de ő nem igényelt maga számára kivételezést. Fiához hasonlóan ő is „alávetette magát a törvénynek” (Gal 4,4).

7 Vö. LIPTAY – RÓZSA, *Krisztus Jézus született*, 196; FITZMYER, *Luke*, 424. Egyesek a többes számot azzal a görög világban elterjedt nézettel magyarázzák, miszerint a szülés után az anyán kívül a körülötte levő személyek is tisztátalanná váltak. Vö. ECKEY, *Lukasevangelium*, 159. Ám ez az értelmezés erősen vitatható.

életére átengedem az Úrnak” (1Sám 1,28). Lukács felfogásában ugyanez a lelkület jellemezte Máriát és Józsefet is, amikor felvitték a gyermek Jézust a templomba. Egy másik ószövetségi vonatkozást is meg lehet itt említeni. Jézus bemutatása a jeruzsálemi templomban Malakiás próféta jövendölésének beteljesedését jelenti: „Hamarosan belép szentélyébe az Úr, akit kerestek, és a szövetség anyyala, aki után vágyakoztok” (Mal 3,2).

3.2. Simeon: igaz és istenfélő ember

A 25. verssel kezdődik el a szakasz központi része, amelyben Simeon találkozik Jézussal, és felismeri benne az Üdvözítőt. Simeont Lukács „igaz és istenfélő embernek” mutatja be.⁸ A jellemzés hasonlít ahhoz, amit Zakariásról és Erzsébetről olvashatunk (1,6). Az „igaz” (*dikaiosz*) jelző az Isten akarátának megfelelő, vagyis a törvény előírásait teljesítő életformára vonatkozik,⁹ az istenfélő (*eulabész*) kifejezés pedig az Istennel szembeni tisztelettel és hódolattal teljes magatartást jelöli.¹⁰ Simeon tehát az eszményi vallásosság képviselői közé tartozik, akikre a törvény tisztelete, de ugyanakkor a személyes elkötelezettség is jellemző.¹¹ Azt is megtudjuk róla, hogy „Izrael vigaszát”, vagyis a Messiás eljövetelét várta. Utolsó jellemvonásként Lukács azt közli, hogy „a Szentlélek töltötte el”. Ezzel a megjegyzéssel az evangélista Simeon prófétai mivoltát hangsúlyozza, s egyben előkészíti a prófétai tanúságtételt (29–35. v.), amelyre Simeont éppen a Szentlélek teszi képessé. A 26. versből megtudjuk, hogy Simeon messiási várakozása nemcsak Isten múltbeli ígéretein, hanem egy személyes kinyilatkoztatáson is alapult. Maga a Szentlélek adta tudtára, hogy nem hal meg mindaddig, amíg a Messiást meg nem látja.

8 A *Simeon* (görögül *Szümeón*) név sémi eredetű. Jelentése: (Isten) meghallgatott. Az Ószövetség idején és az újszövetségi korban egyaránt elterjedt férfinév volt. Vö. HANS SCHMOLDT, *Bibliai tulajdonnevek lexikona*, Budapest 2005, 271.

9 Az „igaz ember” mibenlétéről az Ószövetség szemléletében jó összefoglalást nyújt RÓZSA HUBA, „Az igaz ember az Ószövetségben”, in KUMINETZ GÉZA (szerk.), *A klerikusi életszentség bölcselési, teológiai alapjai és kánonjogi garanciái* (Varia Theologica 1.), Budapest 2010, 9–18.

10 Az *eulabész* jelző egyébként csak Lukács irataiban fordul elő az Újszövetségben. Vö. Lk 2,25; ApCsel 2,5; 8,2; 22,12.

11 Tanulságos az is, amit XVI. Benedek pápa ír, amikor a Mt 1,19-ben található, Szent Józseffel kapcsolatos megjegyzést – „igaz ember volt” – magyarázza. Az 1. zsoltárra hivatkozik: „Eszerint igaz az olyan ember, aki eleven kapcsolatban él Isten igéjével, aki »örömet li az Úr törvényében« ... Isten akaratára nem kívülről rákényszerített törvény számára, hanem »öröm«. A törvény magától evangéliummá, örömhírré lesz számára, mert Isten felé forduló személyes, szeretetteljes kitérülésként olvassa, s ezért megtanulja belülről megérteni és élni.” RATZINGER, *Názáreti Jézus*, 43.

Jézus bemutatásának időpontjában is a Szentlélek ösztönzi őt arra, hogy a templomba menjen. A találkozásra akkor kerül sor, amikor József és Mária belépnek a szent helyre. Az elbeszélő figyelme immáron teljesen Simeonra és Jézusra összpontosul. Többről van itt szó, mint Simeon személyes várakozásának és vágyának beteljesüléséről. A találkozás az üdvösségtörténet két korszakának a határát jelzi: Simeon a végéhez érkező Ószövetséget, míg a kisded Jézus a most kezdődő Újszövetséget képviseli. Simeon szavai pedig világossá teszik, hogy az Ószövetség várakozása Jézusban teljesedik be. Éppen ez a tény ad ennek a találkozásnak – a gyermekségtörténetben említett egyéb találkozásokhoz képest – sajátos jelleget.

3.3. Simeon éneke

Ahogy Zakariás éneke Keresztelő János üdvtörténeti szerepét hirdette meg, úgy hirdeti meg most Simeon éneke Jézus üdvtörténeti jelentőségét. Az ének három kijelentést tartalmaz, s mindegyik két sorból áll (29., 30–31., 32. v.). Az első kijelentésben Simeon békében való elbocsátást kér az Istentől. Önmagát szolgának nevezi, Istent pedig Úrnak (*deszpotesz*). Ezzel elismeri, hogy élete a mindenség Urának szolgálatában áll. A békében való elbocsátás a békés, Isten áldásától kísért halált jelenti (Ter 15,15; Tób 3,6). A „szavad szerint” kitétel a 26. versben említett ígéretre utal vissza.

A kérés megokolását a második kijelentés tartalmazza: Simeon már meglátta az üdvösséget, amely a jelen esetben konkrétan a Messiás személyét jelenti. A 31. vers világossá teszi, hogy az „üdvösséget”, vagyis a Messiást, nem csak Simeon láthatja, hanem „minden nép”. A mondattal kapcsolatban Deutero-Izajás két jövendölésére utalhatunk. „Akkor megnyilvánul majd az Úr dicsősége és minden ember meglátja Isten üdvösségét” (Iz 40,5 a Septuaginta szerint).¹² „Az Úr felfedte szent karját minden nemzet szemé láttára. És meglátja a föld minden határa, hogy szabadulást szerez Istenünk” (Iz 52,10).¹³

A harmadik kétsoros kijelentés továbbvezeti a Messiás küldetésére vonatkozó gondolatmenetet és pontosítja, hogy miben is áll a Messiás által hozott üdvösség. A figyelem először a pogányokra irányul, akik számára Jézus világosságot visz, vagyis megismerteti velük az egy igaz Isten tanítá-

12 Az Iz 40,5 héber szövegében „Isten dicsőségének” látásáról van szó, a Septuaginta változata szerint viszont „Isten üdvösségét” (*to szótérion tu theu*) fogja meglátni minden ember.

13 A *Nunc dimittis* ószövetségi háttéréhez a kommentárokon kívül vö. DIETRICH RUSAM, *Das Alte Testament bei Lukas*, Berlin – New York 2003, 78–81.

sát. Jézus küldetése lényegében megegyezik azzal, amit Deutero-Izajásnál az Úr Szolgája kap Istentől: „Megtettelek... a nemzeteknek világosságul” (Iz 42,6). „Nézd, a nemzetek világosságává tettelek, hogy üdvösségem eljusson a föld határáig” (Iz 49,6).¹⁴

Simeon énekének utolsó sorában az ószövetségi választott nép, Izrael kerül a figyelem középpontjába. Számára a Messiás eljövetele „dicsőséget” jelent. A „dicsőség” (*doxa*) Isten fenségének külső, érzékelhető megnyilvánulása, vagyis jelenlétének kifejezésre juttatása.¹⁵ Simeon tehát azt tudatosítja, hogy Isten üdvözítő jelenléte a választott nép körében immáron Jézus által valósul meg. A megfogalmazás ez esetben is ószövetségi színezetű: „Szabadulást szerzek Sionnak, és dicsőséget adok Izraelnek” (Iz 46,13). A pogányok és Izrael különválasztása nem jelenti azt, hogy Jézus két különböző küldetést töltene be. Az általa hozott világosság Izrael dicsőségeként ragyog fel először, hogy azután – mint kinyilatkoztatás – kiáradjon a pogányokra is. Lényegében ezt hirdeti az Ószövetség egyik híres jövendölése is a végidőbeli üdvösségről. A próféta Isten nevében a következő szavakat intézi Jeruzsálemhez és a választott néphez: „Kelj fel, ragyogj fel, mert elérkezett világosságod, és az Úr dicsősége felragyogott fölötted! Mert még sötétség borítja a földet, és homály a nemzeteket, de fölötted ott ragyog az Úr, és dicsősége megnyilvánul rajtad. Népek jönnek világosságodhoz, és királyok a benned támadt fényességhez” (Iz 60,1–3).

Simeon szavait Mária és József csodálkozással fogadják (33. v.). Hasonló reakcióról olvasunk a pásztorokról szóló elbeszélésben is (2,18). A csodálkozás annak a kinyilatkoztatásnak az eredménye, amelyet Simeon éneke tartalmaz, s amely a korábbi kinyilatkoztatásokat (1,32–35; 2,11–14) fölülmúlóan Jézus egyetemes, minden népre kiterjedő küldetését hirdeti meg. Lukács az „apja és anyja” kifejezéseket használja. Az „apa” megnevezés nem áll ellentétben a szűzi fogantatással. A jelen esetben ugyanis a szó nem testi leszármazásra utal, hanem arra a tényre, hogy József Jézus törvény szerinti apja volt, és Jézus gyermekkorában ő töltötte be az apa szerepét.¹⁶

14 Az Úr szolgájáról szóló énekek (más néven Ebed-JHWH dalok) ószövetségi kontextusához és jelentőségéhez vö. RÓZSA HUBA, *Üdvösségközvetítők az Ószövetségben*, Budapest 2005, 195–288.

15 Vö. GERHARD KITTEL, *doxa*, in UÖ (Hrsg.), *Theologisches Wörterbuch zum Neuen Testament II*, Stuttgart 1935, 245–255; HARALD HEGERMANN, *doxa*, in HORST BALZ – GERHARD SCHNEIDER (Hrsg.), *Exegetisches Wörterbuch zum Neuen Testament I*, Stuttgart 1980, 832–841.

16 A Mt 1,21-ben József azt az utasítást kapja az Úrtól, hogy adjon nevet Mária gyermekének, s így tekintse saját fiának.

3.4. Simeon jövendölése

Miután Simeon megáldotta Máriát és Józsefet, újabb prófétai kijelentést tesz, amely immáron nemcsak Jézust, hanem Máriát is érinti (34–35. v.). A kijelentés háttérben Izajás két prófétai mondása áll, amelyek eredetileg Jahvéra vonatkoztak. „Ő a szentély, a botlás köve és a botránkozás sziklája, Izrael mindkét háza számára, tör és háló Jeruzsálem lakóinak” (Iz 8,14). „Nézzétek, egy követ helyezek el Sionon, egy értékes szegletkövet. Aki hisz, nem inog meg” (Iz 28,16). Simeon világossá teszi, hogy Jézus az a „kő”, amely sokak számára botlást és elesést, mások számára viszont támaszt és megerősítést jelent. A kép azt juttatja kifejezésre, hogy Jézus mellett vagy ellen mindenkinek döntenie kell, s ettől a döntéstől függ végleges sorsa az ítéleten. A gyermek „jellé” válik, „amelynek ellene mondanak” (34. v.). Ezzel a kijelentéssel Simeon előrevetíti már a Messiás szomorú sorsát, azt, hogy Izrael egy része elutasítja őt. Az elutasítással járó fájdalmat Mária is meg fogja tapasztalni. Ezt jelzi a 35. versben található közbevetett mondat: „a te lelkedet is tör járja át”. A mondatot nyilván átvitt értelemben kell felfognunk. Arra a mély fájdalomra utal, amellyel Mária átéli majd fiának kudarcát. Mint a Messiás édesanyja ő maga is részesévé válik az elutasításnak. Lukács evangéliumában ez nemcsak a kereszthalálra vonatkozik, hanem arra az elutasításra is, amelyben Jézus, már a nyilvános működés kezdetén Názáretben (Lk 4,18–30) részesült.

A 35. vers második fele nem a Mária fájdalomáról szóló közbevetett kijelentéshez kapcsolódik, hanem a 34. vers folytatása. Isten azért állítja fel az ellentmondás jelét, hogy „nyilvánvaló legyen sok szív gondolata”. A „gondolatokon” azokat a gonosz megfontolásokat és terveket érthetjük, amelyeknek eredménye a Messiás elutasítása. Isten szándéka tehát az, hogy Jézus által az emberek gonoszságát a felszínre hozza. Persze afelől, hogy Isten végső célja igazából gyógyító célzatú, és a bűntől való megváltásra irányul, Simeon korábbi éneke és az evangélium egyéb szövegei (4,18–19; 19,10; 24,47) alapján nem lehet kétségünk. Ám az Isten által felajánlott üdvösség döntés elé állít, és komoly elkötelezettséget kíván, s az a lehetőség is fennáll, hogy valaki tudatosan elutasítja Isten közeledését.

4. A találkozás-elbeszélés a Lukács-evangélium egészének fényében

Az értekezés elején arról írtam, hogyan illeszkedik a Simeon és Jézus találkozásáról szóló elbeszélés Szent Lukács gyermekségtörténetébe. Befejezésként szabadjon arról is szólni, hogy az elemzett szakasz az evangélium egészét tekintve is figyelemre méltó, hiszen olyan szempontok jelennek meg benne, amelyek – Lukács kedvenc témáiként – a könyv hátralevő részében is meghatározó jelentőségűek. Mindenekelőtt a jeruzsálemi templom fontossága emelhető ki. A Lukács-evangélium cselekménysorozata a jeruzsálemi templomban kezdődik (Zakariás pap illatáldozatot mutat be; 1,9) és ugyanott végződik (Krisztus mennybemenetele után az apostolok a templomban áldják az Istent; 24,53). A gyermekségtörténetben két olyan történésről van szó, amelyek helyszíne a jeruzsálemi templom: 40 napos korában itt történik Jézus Istennek történő felajánlása (2,22–40), 12 évesen pedig itt tudatosul számára az Atyával való egyedülálló kapcsolata (2,41–52). A nyilvános működést lezáró jeruzsálemi bevonulásnak végső célja a templom „birtokba vétele”. Az ünnepélyes bevonulást (19,28–40) és a kereskedők kiűzését (19,45–46) követően Jézus „minden nap” tanít a templomban (19,46), amely így – az imádság helyeként – Jézus tevékenységének állandó helyszínévé válik. Persze Lukács jól tudja, hogy a templom csak időleges szerepet töltött be, hiszen később a római csapatok teljesen lerombolták (vö. 19,44; 21,20–24). Ám az evangélista azt is nyomatékosan kifejezésre juttatja, hogy mindazt, ami a templomhoz tartozott – tanítás, imádság, áldozatbemutatás –, Jézus egyértelműen elismerte és értékelte. Így ezek a szempontok a keresztények életéhez is hozzá kell, hogy tartozzanak. Az Apostolok Cselekedeteiben Lukács külön hangsúlyozza, hogy bár az első keresztények részt vettek a templomi imádságokban, magánházakban saját összejöveteleket is tartottak (ApCsel 2,44), amelyekben a „kenyértörés”, vagyis az Eucharisztia ünneplése állt a figyelem középpontjában.¹⁷ Így indult el az a folyamat, amely később, a kereszténység szabaddá válása után, keresztény templomok építéséhez vezetett. S ezek a templomok ma is a Jézussal való találkozás kiemelkedő helyei.

A vizsgált találkozás-elbeszélés másik fontos szempontja, amely az evangélium hátralevő részében is nagyon hangsúlyos: az ígéretek beteljesedése,

17 Vö. KOCSIS IMRE, „Az Eucharisztia ünneplése az Apostolok Cselekedeteiben”, in *Teológia* 52 (2018/1–2) 37–42.

s így a várakozás idejének a befejeződése. Simeon énekének második sora – „mert látta szemem üdvösségedet” – eszünkbe juttatja Jézusnak a tanítványokhoz intézett boldogmondását: „Boldog a szem, amely látja, amit ti láttok. Bizony mondom nektek, hogy sok próféta és király akarta látni, amit ti láttok és nem láthatta, hallani, amit ti hallotok és nem hallhatta” (Lk 10,23–24). Simeon „csak” a gyermek Jézust láthatta, a tanítványok viszont már a Messiásként tevékenykedő felnőtt Jézus üdvözítő tetteinek lehetnek szemtanúi. Persze nem elegendő a külső látás és a felületes találkozás. Sokan voltak ugyanis, akik láthatták Jézust gyermekkorában és a nyilvános tevékenysége során is, mégsem ismerték fel benne a várva várt üdvözítőt. A Jézussal való találkozás akkor válik igazán gyümölcsözővé, ha megfelelő készség és nyitottság kíséri. Olyan nyitottságra van szükség, amely túl tud lépni a látszaton és az emberi szempontokon, s amely tág teret enged a Szentlélek belső tevékenységének. Olyan nyitottságra van szükség, amely által lehetővé válik mind Jézus csodatetteinek, mind Jézus szenvedésének az ószövetségi jövendölések fényében történő értelmezése (vö. Lk 7,22; 22,37; 24,25).

Utolsó szempontként az üdvösség egyetemességének témáját említjük. Hogy ez Lukács teológiai felfogásának egyik sajátos eleme, az egyértelműen elfogadott a biblikus szakemberek körében. Ez az egyetemes szemléletmód az evangélium hátralevő részében finom utalásokban jelenik meg,¹⁸ amelyekből itt csak egyet emelek ki, és pedig azt, amely a szóhasználatban a legközelebb áll Simeon jövendöléséhez. A Keresztelő János tevékenységét bemutató szakasz (3,1–6) végén Lukács az Iz 40,3–5 szövegét idézi: „A pusztában kiáltónak a szava: Készítsétek az Úr útját, egyengessétek ösvényeit! Minden völgyet töltsetek fel, minden hegyet és halmot hordjatok el, ami görbe, legyen egyenessé, a göröngyös változzék sima úttá, és minden ember meglátja az Isten üdvösségét”. Az idézet első mondatát (Iz 40,3) már a Lukács előtti őskeresztény hagyomány Keresztelő Jánosra alkalmazta (vö. Mk 1,2). Lukács azonban kibővíti az idézetet, s az Iz 40,4–5 tartalmát is hozza. Az idézet meghosszabbításának legfőbb okát az utolsó mondat alapján értjük meg: „és minden ember meglátja az Isten üdvösségét”. Keresztelő János küldetése éppen abban állt, hogy előkészítse az utat a minden ember számára üdvösséget hozó Úr-Krisztus előtt. Húsvét után viszont az apos-

¹⁸ Vö. 4,25–27; 7,9; 13,28–29; 24,46–47. Egyetemes szemléletről tanúskodik a lukácsi nemzetiségtábla (3,23–38) is, hiszen Jézus őseit egészen Ádámig vezet vissza. Így válik nyilvánvalóvá, hogy Jézus mint Ádám leszármazottja az egész emberiség számára meghatározó személy.

tolok már arra kapnak megbízatást, hogy a feltámadt Krisztus tanúiként ennek az egyetemes üdvösségnek a munkálói legyenek: „megtérést és bűnbocsánatot” hirdessenek minden népnek (Lk 24,47), sőt ezt a bűnbocsánatot szentségi formában közvetítsék is (ApCsel 2,38). A Krisztussal való találkozás tehát kötelez, bennünket is. Egyfelől arra indít, hogy Simeonnal együtt hálát adjunk a Krisztusban és Krisztus által kapott üdvjavakért, másfelől arra ösztönöz, hogy erről az üdvösségről tanúságot tegyünk, s így a benne való részesedést mások számára is lehetővé tegyük.